

M. ŞEHMUS GÜZEL

ŐAIRLERİM.İKİ

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
ŞAİRLERİM.İKİ

İlk sunumu: Nisan 2020

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

Sayfa düzeni : MŞG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, “indirin”, götürün.

Hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

<i>SUNU</i>	5
<i>ECE AYHAN İLE</i>	8
<i>DENİZ GÜNAL ŞİİRİ</i>	16
<i>AHMED ARİF: HALKININ ŞAİRİ</i>	26
<i>ENTERNASYONAL (L'Internationale) ŞİİRİ/ TÜRKÜSÜ/ MARŞI</i>	45

SUNU

Şiirler yazılı olsun veya sadece sözlü olsun, fikirle, düşünceyle, aşkla, özlemle, kavuşmak arzusuyla, hasret ve nostaljiyle, melankolisi eksiksiz, yaşamın sözcüklere düşülmesidir. Bir daha kalkmamacasına.

Ve yaşananlar, yaşanmışlıklar sözcüklere düşüldükçe yazılırlar da. Yazan her zaman şiire can veren olmasa bile. Yakınındaki dinleyenlerden biri de bu işi yapabilir. Onlar da tarihe bırakılır böylece. Şiir, bugün bunun artık tartışması bile olmaz, bireysel ve kimi zaman günlük tarihimizdeki özlem, aşk, tutku, kavuşmak yada kavuşamamak, gitmek yada gidememek izlerinin silinmeyenleridir.

Şiir yazan herkes anadan doğma şair midir ? Şair ve şiiri bu soruyu yanıtlar. Bize kalmadan iş.

Yaşadıkları mı onu şair kılmıştır ? Bunu okuyan yanıtlar, şairin sustuğu nokta da burasıdır.

Şairin görevi şiirini yazar yazmaz biter. Şair şiir nöbetine başlar. Yaşamayı, sevmeyi, sevmeyi ihmal etmeden. Yenisi yazılana kadar. Saati ve sırası gelince şiir ortaya çıkar. Yeri ve zamanı belli olmaz. Ne zaman geleceğini önceden bildirmez. Kapınızı aniden çalar, karşınıza aniden çıkar, aniden söyler, ve kimi kez şairini bile şaşırtır : Bu şiir benden mi dedirtir. Evet benden dediği an şiir bitmiştir. Sonrası okuyucularına, meraklılarına kalır.

Şiirimiz Anavatan'ın, Anadolu'nun göz nuru ve alinteri mekanlarından çıkar. Sıladan. Ve gurbetten de.

Şiirimiz, şirin, başı ormanlarla, düşüncesi dağların zirveleriyle sarmaş dolaş ve kendi dünyasında kendiyse barışık, meyve

bahçeleriyle süslü evleriyle ünlü, şeftali, elma, erik, kiraz, portakal ve mandalina ve defne kokulu, güzel ve güneşi güleç bir şehrin, bir ülkenin çok sesli ve çok kültürlü, çok dinli ve çok dilli ortamında, hakiki demokrat, hani tutmasalar özgür ve bağımsız ve neredeyse özerk bir çevrede diyeceğim, temiz, ve bilhassa parazitsiz bir hava soluyan bir ortamda doğar. Ve orada işte sol gelenekle, tarihten gelen ve geleceğe uzanan köprüde yürümeye başlar. Yolunu yürür. Yol uzar. Şiir de.

Sadece bu kadar değil elbette. Mutlaka dahası da var. Bunu okudukça şiirlerimizi bizzat görmek ve tadına varmak olanağı buluyoruz. Peki güzel hoş ta şair şiirini neden yazıyor ? Şairin şiir yazma arzusu, gereksinmesi saat kaçta başlar, saat kaçta biter ?

Tarihi henüz yazılmamış bir deneyimler destanıdır bu.

Şair dünden söz ederken yarınlarımızdan umudunu kesmez, şairin yapacağı da budur zaten. Ve al işte der, tam zamanıdır yazmanın şiirimizi ak kağıtlara, çarpıtılmamış gönüllere umutla perçinlemenin. Kalemini kullanır ve yazacağını yazıp bırakır. Kıymeti bilinsin diye : Dün unutulmasın, yenilgilere inat yarınlara umutla bakılsın arzusuyla.

Çünkü zaten şiirimiz “sanki” : Madem ki yaşanılanla yaşanıl(a)mayan, arzulananla arzulandığı halde yapılamayanlar arasında gidip gelmelerimizdir şiirlerimiz.

Şiirimizde ben ve “ben”e ilişkin sözcükler olanaklar ölçüsünde çok az kullanılır. Son analizde şiirde bu sözcükler hiç kullanılmamalı, derim, şair çünkü sonuç itibarıyla kendini anlatır, anlattıkları diğerlerine derslerle yüklü olsa da.

Şiirde elbette aşk ta vardır. Aşkın bütün halleri de. Kesinlikle, çünkü aşktan ve yaşamdan kaçamazsın. Yirmi yıl önce veya yirmi yıl sonra, aşk, ihmal ettiğin aşk, yakalar seni. Ya kulağından, ya

elinden tutar. Ya da yapışır dudaklarına bal dudaklarıyla. Bırakmaz. Sarılır. Sarışınlar solar. Esmerler solmaz. Asla.

Bu da bize yeter.

Şair, kurtuluşumuz şiirde, aşkta ve sanattadır der ve ekler: Sarıl şiire. Sarıl aşk(ın)a, şiire ve sanata. Dört elle sarıl.

Ancak şairin şiirinde aşktan fazlası da vardır. Ana sevgisi, çocukluk günleri, kavuşamamak, köyünden kentinden ve kendinden, ailesinden, ülkesinden uzaklaşmak, köksüzlüşmek tehlikesi ve korkusu, gurbette yolunu aramak, yalnızlık, zulüm, baskı, itiraz, isyan, kavga, zafere ayarlı saatler ve daha binbir şey de.

Bütün yaşanmışlık halleri de.

Bize artık okumak kalıyor. Bu da az şey sayılmamalı hani. Her şiirin içindeki, derinliklerindeki gizil anlamı aramak ve bulmak ta gerekiyor. Gizil ve güçlü anlamı aramak, bulmak, bulmak ve saklamak artık okuyucunun. Bir okuyucudan diğerine değişen.

Herşey değişen.

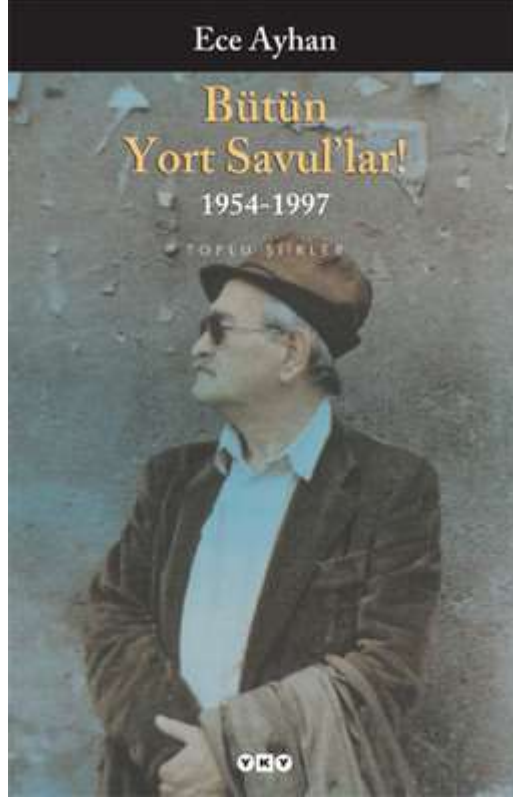
Şair günlük konuşma ve yazma dilini sarsarak, gerekince dışlayarak, kurulu dilin yapısını bilinçli olarak bozmanın yollarını da arayabilir. Ece Ayhan'dan rica ederim : Bizi aydınlat bu konuda usta derim. Ece Ayhan'ı yeniden okurum : Şiirini. Düzyazılarını da. Söyleşilerini de. Gün ve Tarih konuşur o zaman. Bize susmak düşer.

Şairin işine, şairin şiirine karışılmaz : Her şair sonuç itibariyle kendi şiirini yazar. Yazılan şiir en önce şairindir. Sonra okuyucunun. Bize de artık Şair'in şiirini okumak, tadına varmak kalıyor. Hani bu da az şey sayılmamalı. Bu da artık şarttır Bize düşünmek düşer. Düşlerimizle koşut.

ECE AYHAN İLE

Ece Ayhan'ı okumak zordur. Hadi okuduk diyelim, anlamakta zorlanabiliriz bu kez. Filozof, tarihçi, toplumbilimci ve ek olarak şairdir. Ama en güzeli Ece Ayhan'ı okumak ve şiirinin tadına varmaktır.

Ve işte mesele de burada zaten : Tadına varılınca şiiri şiir olmaktan çıkıyor bir içim su oluyor. Bizzat O'nun deyişiyle çünkü "Gramafon kağıdı gibi açılır" şiiri...

Ece Ayhan Türkiye'nin en gizemli ve en önemli şairlerinden biridir. Kendine özgüdür. Bir benzeri henüz yok. Çıkmadı. Ama bu çıkmayacak anlamına hiç gelmez. Hele "Eceistan" nam şiir, felsefe, tarih ve toplumbilim dünyalarında.

Ece Ayhan Çağlar layık olduğu ölçüde/derecede tanınıyor mu ? Sanmıyorum. Belki son zamanlarda, 1980 öncesine oranla, biraz daha tanınsa bile. Bu elbette Ece Ayhan'ın meselesi değil. Bizim meselemiz.

Ece Ayhan'la bir yaz dinlencesinde tanıştık. 1982 yazında. Haziran mı yoksa temmuz mu ? Bodrum'un, bilirsiniz, o küçük ve şirin, o şirin ve sakin (o günlerde) Gümüşlük isimli ayaklarını Akdeniz'de, yoksa Ege mi demeli, yıkayan ve güneşinde yüzünü kurulayan küçümen köyünde. Nasıl tanıştık ? Ayrıntısını şimdi anımsayamıyorum. Ama tanıştık işte, iki çay bardağı, iki kadeh, iki dize arasında ve bir şiir içinde. Bir akşam üzeriydi. Bundan eminim.

Bu geçikmiş bir tanışıklıktı elbette. Ama tam zamanında da sayılabılırdi icabında. Ne de olsa ikimiz de Mekteb-i Mülkiye-yi Şahane'den değil miydik ? Lafın gelişi işte. Çünkü Mülkiye'nin nemenem bir "mektep" olduğunu bizlerden çokkkk önce Ece Ayhan ve "arkadaşları" ortaya çıkarıvermişlerdi. Çokkkktan beri. Kaymakamlık (Ece bizzat kaymakamlık yaptı, işin püf noktalarını icraattan bilir, ayrıntılar burada önemsizdir. Ama bu işi fazla uzatmadı), valilik (Ece saklasın ! Ece'yi saklasın !!), maliye müfettişliği ve maliye memurlukları ve İçişleri Bakanlığı teşkilatındaki değişik kademelerdeki küçük ve büyük memurluklar, yani teşkilat içinde polislik, komiserlik, emniyet müdürlüğü veya daha "mektepten" itibaren "devlet ajanlığı" (sıkı ve sahici devrimcileri/ilericileri, kravat takmayanları, saçlarını uzatanları, favorilerini kesmeyenleri, sakal bırakanları ve "kızlarla çıkanları" kim "amirlerine" iletcek ha ? Soru-yorum işte ! Verin bakalım yanıtlarını ! Haydi kolaysa verin yanıtlarını şimdi. Mehmet sen de konuş. Haydi konuş !) ve daha neler de neler memurluklarını, her türlü "mülki amirlikleri" tek tek her birini ve tümünü elleriyle ve kimi kez ayaklarıyla tepip özgürlüklerini seçenler yani "Siviller": Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Cemal Süreya. Evet bu üç Mülkiyeli ve üç şair işin "farkındaydılar". Nitekim Cemal Süreya emekli olduktan ve memurluk havasından artık iyice kurtulduktan sonra bir makalesinde Mülkiye'nin bu düzende ne

anlama geldiği konusunda “Üç kişi bunun farkındaydı” diye not düşer.

Ve her biri “zaten imkan bulur bulmaz” hemen uzaklaştı Mülkiye’den. Mülkiye’deki iyi dostlarını, iyi öğretim üyelerini de unutmada asla. Onlar, yani biraz önce adlarını andığım “üçlü” çünkü “farkındaydılar”. Yineliyorum.

Boşuna Ece Ayhan “Biz tüzüklerle çarpışarak büyüdük” demez.

Ve sonra ekler :

“Ben haklılığın inadını taşıyorum.”

Taşı-yorum ! Evet dostlar, bu taş değıldir, sıkı ve sahici bir sözdür. İsterseniz taş ta olabilir : Kaldırım taşı gibi örneğin...

Ece Ayhan 1980’lerin başında Bodrum ve Gümüşlük arasında mekik dokuyordu. Yollara sözçükler döküyordu. Saçıyordu dört bir yanına şiirlerini. Kolay değil şiir yazmak Ece’de. Sözlerini damıtıyor, güneşe seriyor, kuruluyor ve sonra örüyordu tek tek...

Kışları Bodrum. Yazları Gümüşlük. İkisi arasında ne var ? Birkaç kilometrecik. Ali Rıza’nın dolmuşu nasıl dolardı : Ece ile. Ece’nin sözleriyle, şiiriyle. Hepsi içinde.

Yazları Gümüşlük’te evet. Ve Ece’nin sayesinde ayın şavkı denize vurup gümüşe çevirirken ortalığı, biz denizden aya ve yıldızlara doğru yükselen gümüş yoldan ilerleyebiliyorduk. Altından köprüler geçiyor. Lavanta kokularından dağları aşılıyor ve bir türlü kendi kendimizi bulamıyorduk. Biz neredeydik ? Sorularımızı soruyorduk ama cevap alamıyorduk. Zor zamanlarda yolculuklar da zordur. Zaman nerede ? Varlık ne oldu ? Bir “Hiç” mi ? Bir “Bütün” mü ? Bir an veya başka bir an Ali Rıza’nın “mekanına” varıp kızıl çaylar, demli, tavşan kanı (tavşanlar kaçışırdı Tavşan Adası’ndan : Hemen karşımızda !), eşliğinde veya rakılı bir sofrada,

artık anına ve durumuna bağlı bunlar, sohbete otururduk. Sözleşirdik. Koyulaştırırdık. Şair Lale Müldür hep sessiz ama dikkatli ve cana yakın. Vaktini bilir ve açtı mı ağzını susardı herkes. Derya deniz bu kardeşlerim. Ne çok yapmak istediği vardı Lale'nin. Ne çok. Kardeşi Ugur ve arkadaşlarıyla. Ali Nesin de mi oradaydı ? Fizik. Kimya. Aritmetik. Çarpı. Artı. Topla ama asla bölme ve çıkarma ! Bu sohbetlerde kahkahaların en canlısını Akdeniz'de sabah horozları öterken duymak olasıydı. Tavşan Adası'nda tavşanlar yine ve hep kaçarlardı. Dünyanın en korkak ve en hafızası silinmiş varlıkları da bunlar olmalı. Bir de güvercinler mutlaka. Ama ne iyi ki o saatte güvercinler takla atmıyorlardı henüz (!) Pes !

Geriye kalan ve o saatte hâlâ uyanık olan varlıklar (u)mutluydular. Şiir ve şakalarla. Aniden portakal ve limon kokuları sarardı ortalığı. Güneşin doğuşu Doğu'dandır. Bu kaçınılmaz. Tamam ama, Gümüşlük'te, yüzünüz denize çevriliyken, solunuzdaki Tepe'nin arkasından aniden sökün edince yine de şaşırırdınız. Önce sarı, sonra kıpkırmızı renkler kaplar ortalığı. Gözleriniz kamaşmaz. Çünkü bütün ışıklar ve bütün renkler tanıdaktır. Geçmiş yıllardan gelen bir tanışıklıktır bu. Renkler ışıkları sever. Işıklar yaşamı. Ve yaşam kahkahalarımıza katılır kendinden geçerken sabah uykusunda. Ama daha önce pencereden denizin git-gellerini gel-gitlerini seyretmek te şart : İşte tam o anda Tavşan A-d-a-sı tam pencerenize çıkar, tavşanlar adayı alttan ve üstten ama bilhassa alttan paramparça ederken...

Bu minik Ada'ya yürüyerek gidebilirsiniz. Bir-iki-üç adımda. Ama orada yürürken tavşanları ezmek lazım yine de, korkaklara açmak da mümkün : Tavşan kaynar her kayanın, her bitkinin, her ağaççığın dibinde çünkü...

O günlerde Ece Ayhan Yort Savul'u hazırlıyordu. Biz Ece'yi dinliyorduk. Bizimle birlikte güneş, gece ve tavşanlar da...

Ece'yi dinleyen tavşanlar bile yürüyüşe hazırlanıyorlardı sabah ezanlarında. Kahvaltıda vazgeçiyorlar, öğlen olmadan "in"lerine iniyorlardı inim inim inleyerek : Korkaklar çünkü gösteri ve yürüyüşe katıl(a)mazlar...

Zaman akıp geçiyordu. Ama bizden habersiz. Biz de ondan habersiz.

Sonra ayrılık saati bizim için çaldı. Ve biz ayrıldık. Her dinlencenin güneş batışı farklı oluyor. Gümüşlük'ten Bodrum'a, oradan Ankara'ya geldim. Sonra oradan da ayrıldım. Paris'e geldim. Ve kaldım. Ece ile mektuplaşmaya başladık. Ve bu bir süre sürdü....

"Kardeşim Şehmus" diye başlayan 6 Ekim 1982 tarihli mektubunda Ece Ayhan şunları yazıyor : "4 Ekim pazartesi (Önce "paratesinden" yazıvermiş. Sonra çizmiş ve pazartesi yapmış. MŞG) bu yana biz burada üç-beş kişi kaldık. Herkes gitti, dinlence bitmişti, bayram da. Ama 'sarı-yaz' (Böyle yazan Ece'dir. MŞG) sürüyor, hemen hemen her gün denize giriyoruz yine (Yanılmıyorsam Lale Müldür ve birkaç dost daha Ece ile birlikte tatilin tadını bir süre daha sürdürdüler. MŞG), pek rüzgar da yok. Kısacası iyi bir ortadmdayız.

Çalışmaya başladım. 'Yalnız Kardeşçe' adı altında bir düz yazılar (Önce "düyazlar" yazmış. MŞG) konuşmalar. (Bu yıl beş-altı konuşma çıkmıştı çeşitli yerlerde, bunları derledim, şimdi biraz açıyorum, o da Adam da çıkar.) Yine (havada asılı bir nesnellik yoktur ama) nesnel bakışlarlı (Aynen. MŞG) olacaktır olabildiğince. Bir insan toplumunda yaşamıyoruz tüyler ürpetici gerçeği yazık ki gerçektir. Bu toplumu herhangi birkaç açıdan eleştirmek te değildir bu : Karamsarlık, ruhsarlık filan da hiç yok bu işte.

Yeni çıkan kitabım 'Çok Eski Adıyladır"ı sana (yani bana. MŞG) gönderemiyorum, çünkü hepsini burada dağıttım arkadaşlara. (...)

En yalın anlamda kendi kanatlarımla uçmak istiyorum. (...)

Sen dış görünüşe bakma, gerçek anlamıyla Gümüşlük'e tutunmak istiyorum., yazmaya tutunmak istiyorum. Dize biçiminde şiirlere de başladım yavaş yavaş. Günlük de tutuyorum, Mart'ta (Aynen. MŞG) bir defter almıştım. İyice de okuyorum. Bir yere de kıpırdamayacağım buradan. (...)

Ankara her anlamda karmakarışıkmiş. Ünsal Oskay'a, Ümit Hassan'a benim selamlarımı söylersin, Sina Akşin'e ve Mete Tunca'y'a da... (Onlardan yararlanıyorum bugünlerde). Bana sen Ümit Hassan'ın kitabı ile Kazgan'ı gönderecektin, bulabilirsen doğallıkla.

Hoşçakal Şehmus, selamlar sevgiler sana."

İşte böyle : Ece Ayhan o günlerde yaptıklarını, okuduklarını ve hemen gelecekteki yayınlarını aktarıyor : Kendine has uslubuyla.

Ece'nin sözünü ettiği Yalnız Kardeşçe Adam Yayınlarından değil, Eskişehir'de o sırada kitap çıkarmak gibi son derece cesur ve sevimli bir işe girişen Evrin Sanat Galerisi Yayınlarıncı okuyuculara sunuldu... 1985'te...

Yort Savul'a gelince, bu şirin şiir kitabı 1982'de Adam Yayınları tarafından çıkarıldı. İkinci baskısıydı kitabın. Ve Ece Ayhan'ın daha önce yayınlanmış şu dört yapıtını kapsıyor :

Kınar Hanımın Denizleri (1959)

Bakışsız Bir Kedi Kara (1965)

Ortadoksluklar (1968)

Devlet ve Tabiat (1975).

Şimdi isterseniz Ece Ayhan'ın yazdıkları ve şiir üzerine kaleme aldığı bir düzyazısından bir alıntı yapalım, Şair'i biraz daha anlayabilmek umuduyla :

“(…) Kara şiirler denebilir bu yazdıklarına. Çünkü kara alayın da ötesinde bunlar. Gaddarca bakışları saptıyorum ben. (...) İmge aslında anlam. Anlam taşıyıcısı. Şiirin birimi. Ama bir başına da değeri var yalnızca araç değil. (...) Şiir de zorlanacak doğallıkla. Şiirin de başka şeyleri zorlaması için. (...) 1977'de İsviçre'de Zürih'te yaptığım bir konuşmada da söylemiştim: Bence bildiğimiz 'insan' (isim ya da sıfat) sözcüğü bir 'fiil'dir (edim) hem gerçekte, hem bence. Ve ben insan aklına gelebilecek bütün zamanlarda bu 'insan' fiilini çekmeye çalışırım. Tabii yeni bir sözdizimi ve yeni bir dilbilgisiyle. Hem çaktırmadan yürürlüğe salınmış algı ortalamasına kesinkes karşı olarak. Evet bütün işlediğim iş bu. (...) Yine sözgelimi, bir şeyi, 'verilmiş' her bir şeyi (olabildiğince) irdeliyorsundur, yakın ve uzak çevrendeki hiçbir şeyin gösterilmeye çalışıldığı gibi olmadığını biliyorsundur çünkü etinde kanında duyarak; her bir şey bütündür ya; işte bunları şiire taşıyorum... Nesnelere, daha çekirdek olarak zihindeyken katlanmaya başlıyor, en yalın bir şiirde bile onun parçalarında yalınlık yoktur, yani ufacık bir şey bile binlerce boyutlu... Benim 'kurduğum', 'kurabildiğim' şiirde, soruya, konuya geliyorum, okur denilen kişi karınca kararınca dahi olsa silinmiş olduğu için, bütün kavramlar nesnel gerçeklikler, vb. hızlı bir değişime, belirli bir şiir perspektifinde yerlerini alıncaya dek gelişmeye uğruyorlardır. Yaptıklarımı, ettiklerimi savunmuyorum burada; düşüncemin 'iktidar'a geçmesini istemedim hiçbir zaman çünkü. Yalnızca, 'şiir'in öyle kitaplarda, kitaplarınızda yazıldığı gibi olmadığı, doğrusu olamayacağıdır, benim de deneyimlerim olmuştur, bildiğimi biliyorum o kadar... 'Son biçim'ini alıp almadığını

anlamak sorununa gelince, şiirin, buna neden ‘son öz’ denmemiş olduğunu da düşünüyorum, izin verin de bir kömürün bir elmasa dönüşmüş olduğunu artık anlayalım! Bir şiir kıpırdanıyorsa, deviniyorsa sonra (sona ? MŞG) ermiş demektir; sözgelimi herhangi bir şey eksikse kıpırdanmaz! (...) Evet, ‘şiiri tersinden yazıyorsun’ diyorlar bana. Terslik merslik yok! (...) 71’de, bir 12 Mart olmuştu hani (o zamanlar Üsküdar’da, Sultantepe’de oturuyordum, denize arkadan ve yukardan bakan bir ev). Evet 71 yaz aylarında oradan, İstanbul limanında, bir lekesiz apak gemilerin fareleri bıraktığını gördüm, gördüm ve gördüm! Terslik bunun neresinde yahu? Tüylar ürpertici gerçekleri sergiliyorsam ben ne yapayım.”

İmza E. Ayhan Çağlar’dır. Ece Ayhan’ın ta kendisi.

(1)Bu alıntıyı Zafer Yalçınpınar’ın Şairlerim. Bir isimli e-kitabımda andığım Anket’inde aktardığı biçimiyle sunuyorum burada

DENİZ GÜNAL ŞİİRİ

Halide Edip Adivar,
Sabiha Sertel, Güzin
Dino, Azra Erhat, Mina
Urgan, Suat Derviş, Tülay
German, Leyla Erbil,
Yıldız Sertel, Füsün Akatlı,
Feyza Hepçilingirler,
Sevim Burak, Tomris
Uyar, Buket Uzuner,
Sevgi Soysal, Füzünan,
Tezer Özlü, Gülten Akın,
Nazlı Eray, Adalet
Ağaoğlu, Oya Sencer
("Eskiler" için Oya
Baydar), Bilgesu Erenus,
Latife Tekin, Duygu
Asena, İnci Asena,

Necmiye Alpay, Lale Müldür, Bejan Matur, Nilgün Marmara,
Melisa Gürpınar, Pelin Batu, Ece Temelkuran, Suzan Samancı,
Sezen Aksu, Neşe Yaşın, Didem Madak, İpek Çalışlar, Zeynep Avcı,
Pınar Selek, Esin Afşar, Aslı Erdoğan, Zeynep Oral, kadın yazar,
şairlerimizden en iyi tanıdıklarım. Kimini sadece yapıtlarından.
Kimi geçmişte ve/veya günümüzde yakın arkadaşım. İşte bu
akımın, kadın yaratıcılar nehir kolunun bir yerinde yazar ve şair
Deniz Günal'ı buluyoruz.

Deniz Günal Ankaralıdır. Çocukluğunun beş yılı Diyarbakır'da
geçtiği için hemşerimizdir. Akrabamız sayılır. Bu kentin ser verip
sır vermeyen surlarının içinde veya, "Yenişehir" namıyla bilinen,

dışında yaşamıştır. Sıcak, çok sıcak günlerinde mutlaka fısıkyeli ve taştan avlusu serin kadim evlerinin tarihini dinlemiştir. İşte o günlerdeydik ve Deniz Günal anımsıyor : “Okumayı kendi kendime öğrendim. Aynı zamanda şiir ve masal yazmaya başladım. Kitap okumayı, ağaçlara tırmanmayı, koşmayı ve Diyarbakır’ın surlarını, çarşılarını, türkülerini çok severdim. Bir de küçük kardeşime ve arkadaşlarıma serüven öyküleri ve masallar uydurup anlatmayı.”

Evet işte orada yazar yaratmaya böyle başlar. Bu açıdan bakınca bize benzer. Akrabalığımız buradan ve orada.

Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğretim üyeliği yıllarımda, Cebeci’de, bilmiyorum Deniz Günal’la komşu olduk mu ? Evet bilemiyorum ama aynı sokak, cadde, bulvar ve meydanlarda top koşturduğumuzdan eminim. Top koşturduk veya aynı ya da takvimleri farklı gösterilere karıştık.

O Cumhuriyet İlkokulu’nu, Cebeci Ortaokulu’nu ve Ankara Başkent Lisesi’ni bitirdi. Sonra mühendisliği seçti ve 1987 yılında ODTÜ Maden Mühendisliği bölümünden mezun oldu. Staj yaptığı kömür ocaklarını, sondaj kamplarını, açık işletmeleri çok sevdi. Emekçi dünyasının pırlanta çocuklarını tanıdı. Anımsıyor :

“Çalışmak istediğim yerler oralardı ama bu olanağı bulamadım. İstanbul’da yarı resmi bir kuruluşda önce maden mühendisi sonra bilgi işlem şefi olarak çalışmaya başladım.”

Zaman geçti.

1994 yılında, henüz bebek yaşındaki büyük oğlu ve eşiyle Avustralya’ya yerleşti. Aileye bir üye daha katıldı. Takım tamamlandı :

“Önce annelik, sonra göçmenlik, kişiliğim üstünde devrim etkisi yarattı : Ne olduğum, kim olduğum, neler yapmak istediğimle ilgili

kendime daha açık sorular sormamı, yanıtlarımda daha sevecen, bağımsız, özgür olmamı sağladı.”

“Biliyorsunuz, özlemle, ayrılıkla, başka bir kültürde yabancı olarak yaşamak insanı zorluyor. Ama bunlar insanı aynı zamanda daha güçlü kılıyor. Yine de son yıllarda beni asıl sarsan göçmenlik ya da kendi yaşamımın özel zorlukları değil; savaşlara, kana, dehşete, aç gözlülüğe, vurdumduymazlığa, fırsatçılığa, güç yalakalığına bulanmış bir uygarlıkta, insanların gittikçe daha umarsızca sömürdüklerini, yok edildiklerini görerek yaşamaktır!”

“Aile ve meslek yaşamımın sorumluluklarından fırsat yaratarak, öykü, şiir ve roman çalışmalarımı sürdürüyor, www.ayorum.com sitesinde çeşitli konularda yazılar yazıyorum. Yazarak yaratmak, yaşamımda hep vazgeçilmez bir yer aldı. Yazıyor olmam, güzellik, iyilik, akıl, yani insanlıktan ne anlamız gerekiyorsa o adına direnmem demek.”

Deniz Hanım öykü, kısa öykü ve romana sözlü şiire tutkun. Şiiri şirin :

“Şiiri bırakmalı mı yoksa bağlamalı mı
uçurtmamın ipine”

“Şiir, yalnız bir yolcunun en güvenilir yoldaşydı.”

Şiiri aynen şöyle tanımlıyor: “gerçekten durabildiğinde gördüklerindir şiir...”

Veya böyle : “dünyaya baktığında şaşkınlıklarındadır şiir.../içindeki herşeyi susturduğunda susmayandır...

Şimdi tam sırasıdır bir şiirini baştan sona okumanın, tadına varmanın ve düşünmenin, dalıp dalıp dalıp :

“Yer, gök, deniz”den aynen :

“bir tepeyi tırmandım
dinginlik yoldaşımdı
kurumuş dikenlerin, çalılarının
bir yeri vardı göğün altında
onlar gibi görmek istedim gökyüzünü
mavi yaladı yüzümü

dereyi görmek için tırmandım biraz daha,
kıvrılarak gidiyordu,
sözcüklerimi al götür dedim,
gel dedi,
ruhum dedim,
evet dedi
şen, kayıtsız, uyumlu tanığı gerçeğın akayım seninle
-uzakta şehir vardı, gizemli masalıydı insanın,

söz verilmiş çağrısı geleceğın-
sözünü aldım, cebime attım
bekle
mor çiçekli dikenlerin dünyasından
gülümsedim,

bende kalanlarla çoğalarak”

Yineliyorum ; “Şiir, yalnız bir yolcunun en güvenilir yoldaşydı.” O “yalnız yolcu” o kadar da yalnız sayılmazdı, istasyonlarda, gelip-giden trenlerde çizilecek portreleri her zaman bulur, sosyolojiyi katarak şiirine çiziverirdi, şiirine evet. İşte iki örnek : Biri “Onlardan” olsun ikincisi “Bizlerden” :

“Kadının

Siyah çorapları var şapkasında tüyler

adamın

favorileri uzun yanaklarını çiziyor

bekliyoruz

bütün kadınlar kitap okuyor

hepsi

çiçek kokuyor”

Bizimki emekçi bir kadın : “postacı” adı “arkadaşım Sevim” :

“arkadaşım Sevim

postacı

sarı rüzgarlığı

mavi kocaman cepli pantolonu

kara uzun botları

sabah saat beşte yüzünde

hızır bir gülümseme
mektupları istifler çantasına
motosikletle posta dağıtır”

(...)

eve dönünce önce
internete girer
fıkralar yollar ilginç fotoğraflar
yemek yapar sonra ev süpürür
çocukları alır okuldan
günü uzar da uzar”

(İstasyon Şiirleri, s. 12)

Memleket havası eser aniden masa başında :

“masamda kırmızı oyuncak tren

türk malı

izmir otogarından

ille de aldığım”

Çocukken yaşananlar anımsanır : İstasyon’dan çıkılır “bağevine”
gidilir. Çocukken evet:

“büyükbabamın elleriyle yaptığı

Babamın büyüdüğü

Bahçesinde meyve ağaçları
kaplumbağalar, güller, böğürtlenlerle
bağevi”.

Yaşanılanlarla, ülkeyle, ana kültürümüzle, geçmişimizle bağlar asla kopartılmaz, ilinti kesilmez, bakarsınız Muhterem Nur’lu veya Nebahat Çehre’li (Yılmaz’sız olmaz hiç bir zaman) bir filmde bir sahne yayılır Şair’in sayfasına bir uçtan öbürüne :

“çiçekli kırlar düşlüyorum birden,
eski türk filmlerinde
birbirine koşan aşıklar,
rüzgarda uçuşuyor saçları
dalga dalga papatyalar” (İstasyon Şiirleri, s. 18)

İşte o zaman geçmişle gelecek, günümüzde, bulunduğumuz coğrafyanın içinde somutlaşır, şiir kendi kendini yazar :

“hayatımın içinden trenler tramvaylar geçiyor”.

“bozkırda bir şehirden geliyorum

Mavi göğün altında boylu boyunca uzanan

Sanki hiç kıpırdamayan

ankara’dan!”

“bozkırdan okyanusa”, Deniz’(le)den deryaya böyle varılır.
Çocukuk ve geçmiş unutulmaz :

“dudaklarında izi kalmış, çocukluğunun gözlerinde hüznü, geçip giden yılların”.

Şiir, yolcunun, iki çocuk ve bir eş sahibi, yani bu durum artık nefus kütüklerince ispatlı, evet artık iki çocuk ve bir eş sahibi yolcunun yalnız olmadığını belirterek biter.

Bu noktada, bu saptamalarda da buluşuyoruz Deniz Günal’la. Ve ayrılmıyoruz. Bu da bize yetiyor. Bize ve bize ayrılan zaman diliminden kalan günlerimize. Hayattan kalan günlerimize.

Şair’in şiirinde “görünür”, duyulur, duyumsanır bir biçimde Orhan Veli şiiri tadı var. Çünkü Şair konuşulan, herkesin her gün yinelediği sözcüklerle olağan, neredeyse sıradan bir yaşam hikayesi anlatıyor ama bu anlatılan yaşam hikayesinde şiir tadı var. Doğrudan doğruya ve tepeden tırnağa şiir var.

Deniz Günal’ın şiirini tamamlayıcı olması dileğiyle, 9 nisan 2020’de, Şair’e dört soru sordum, elektronik postayla.Yanıtları şirin, samimi, hakiki, ve “şiire dahil”, işte olduğu gibi sunuyorum:

-Öykü, kısa öykü, roman yazmakla şiir yazmak arasındaki git-gellerinizde/gel-gitlerinizde ortak noktalar ve farklılar var mı? Varsa neler?

Yazın türleri ile aramda, duygusal gelgitler değil de, daha çok yaşamın günlük gerçeklerinin etkilediği seçimler var demem gerekir.

Tam gün çalışan bir insan olmasaydım, aslında çoğunlukla roman yazmak isterdim. Roman, uzun soluklu bir adanma istiyor. Sil baştan bir dünya kurup onun içinde yaşamayı gerektiriyor, ya da benim için böyle. Baştan sona, neredeyse bilimsel bir kurgulama

yapmak yerine, fitilini ateşlediğim yeni bir dünyanın peşinden gidip onu dillendiriyorum. Öykü de böyle ama o dünyaya girip çıkış kısa sürüyor, o yüzden günlük yaşamın akışında bir zorlama olmuyor.

Şiirde çok uzun bir süre duraklamam oldu. Çok şiir yazılıyor. Çok sevdiğim şairler var, yaşayan çok iyi şairler var. Zaten her şey yazılmış gibiydi. Şiire dönüşüm aşamalı oldu o yüzden. Kendi sesimi duyarak, derdimi yalnızca o sesin iletebileceğine inanarak oldu.

-Hangi zamanlarda, hangi saatlerde, hangi ortamlarda şiir yazıyorsunuz? İstasyonda tren beklerken mi? Trende, uçakta, otobüste yolculuk anlarında mı? Okyanusu seyrelerken mi?

Zihnimiz aslında hiç boş durmuyor. Sürekli düşünüyor, gözlemliyor, duygulanımlar içinde çalkalanıyoruz. Bunlar arasında bazıları ya henüz olgunlaşmadığı ya çok güçlü çok yoğun olduğu için ya da bambaşka olduğu için öne çıkıyor. Her yerde olabiliyor bu. Ne olduğunu anlayabilmek için ona yoğunlaşıyorum. Bu yoğunlaşma en güzel, doğanın içinde kendimle başbaşa olduğumda, belli bir dinginlik ve duruluğa ulaştığımda oluyor. Duygusal, düşünsel bütünlüğümdeki çatlaklar, yarılmalar, taşmaları anlamak için zihnimdeki gürültüyü durdurmam gerekiyor. Anladığımda ise, başkaları için de anlaşılabilir ya da en azından sezilebilir yalınlıkta olması için üzerinde çalışıyorum. Uzun sürebiliyor. Hani istiridyenin inci yapması gibi bir süreçten geçiyor şiir bende. İnci yapmak için değil de, o zihnimin içindeki farklılıktan ya da uyumsuzluktan korunmak için çabalıyorum istiridyeye gibi. Süreç ne kadar arı bir bakışla ilerlerse şiir de inci gibi değerli oluyor.

Cebinizde her zaman küçük bir defter ve bir kalem bulunduruyor musunuz?

Evet eskiden öyleydi. Hala o çantamda, bu masada, kitapların altında saklı, küçüklü büyüklü defterlerim var, dağınık notlar aldığım. Artık, yanımda hep taşıdığım ise cep telefonu. Ya sesli ya yazılı karalamalar yapabiliyorum. Yine de doğruyu söylemem gerekirse, bir defterin yerini tutmuyor.

-Şiiri nasıl tanımlıyorsunuz?

Biz insanlar, deneyimlerimizi aktarma, paylaşma gereksinimi duyan varlıklarız. Bunu yapabileceğimiz en kullanışlı araç dil. Şiir, dilde en tepe nokta bence. Şiirden bakarak, insan olmayı, bir toplumun parçası olmayı, yaşamın nasıl zorlu, hüzünlü ve güzel olduğunu, sanki hepsini yaşamış gibi sezebiliyoruz. Şiir, göstermeden, ayrıntıda boğmadan, insanın yorgun aklını fazla hırpalamadan, sezgilerini tetikleyerek varoluşuna yeni anlamlar katan, deneyimlerini çoğaltan, güzelleştiren bir araç.

Deniz Günal'ın yeni çalışmalarını, roman, öykü ve şiirlerini beklerken, dahası için Şair'in Bir Şaşkının Şiirleri, İstasyon Şiirleri başlıklı e-kitaplarını e-kitap.ayorum.com sitemizde okuyabilirsiniz. Daha önceki kitapları için yazarın sitemizdeki özgeçmişine göz atmanızı da tavsiye ederim.

AHMED ARİF: HALKININ ŞAİRİ

Türkçede Kürtler üzerine en sağlam şiirleri Ahmed Arif yazdı. 1940'lerden itibaren. "Hasretinden Prangalar Eskittim" adıyla yayınlanan şiiri kitabı tektir, kendine özgüdür, bir benzeri de yoktur: Pek çok baskısı yapılan ender şiir kitaplarından.

Ahmet Arif şiirinin kökenlerini araştırmak amacıyla bir başlangıç olarak Ziya Şeker'in Ahmet Arif Ve Şiirini Besleyen Kaynaklar isimli çalışmasını anmak lazım: Ürün Yayınları, Ankara,

1997. Kitabın tanıtım yazısından aktarıyorum: "Bu çalışmanın amacı Ahmed Arif şiirini besleyen kaynaklara dikkati çekmek; olgunun sosyolojik, psikolojik, tarihsel ve sanatsal düzeyde kaynaklarını irdelemektedir. Bu çerçeve, yetkin ve düzeyli bir edebiyat sosyolojisi çalışmasını gerektirir. (...) Geniş araştırma ve inceleme olanakları ölçüsünde olguyu bu yaklaşımla irdelemeye çalıştık. Konuyu farklı görüşlerden, değişik noktalardan irdelemek, birçok boyutuyla ele almak, sergileyebilmek ve zenginleştirmek amacıyla, ulaşabildiğimiz bütün yaklaşımlara yer verilip,

değerlendirildi. Geniş boyutlu bir tartışma sağlayabilmek için de olguları sonuçlandırmaktan çok tartışmaya açık tutma yeğlendi.”

Doğduğu, ailesinin ve fırsat bulunca kendisinin de yaşadığı kent Diyarbakır, Siverek, Urfa ve zaman zaman öğrencilik zamanlarının Ankara yaşam(lar)ı şiirine yansır. Ahmet Arif şiirlerinde Kürtleri anlatır: “Adiloş Bebenin Ninnisi”, “Otuzüç Kurşun” şiirleri tanıktır. Şiirlerinde hapislik günlerini de yazar. Aşklarını da.

Ahmet Arif, şiirlerini nasıl oluşturduğunu, şiirlerinin nasıl doğduğunu Refik Durbaş’la yaptığı uzun ve kalıcı harika söyleşisinde anlatıyor: Kalbim Dinamit Kuyusu, 2. baskı, Piya Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 1997.

“Beni, yiğitler götürür/Katlarına/Sevda ile varılan/yiğitler ki,/ Dışlerini tükürmüş/ Yiğitler ki, /Hayaları burulan./Yan yana, upuzun,/ Boylu boyunca/ Tepeden tırnağa kan. /Yiğitler ki, /Herbiri bir parça vatan. / Gözlerinde/ Bir küfür kasırgası / Ana-avrat /Ah ulan...”

Ahmet Arif budur işte.

“Lo ben seni hapislerde sevmiştim,/ Ben seni sürgünlerde./ Yurdum benim şahdamarım...”

Bu da Ahmet Arif’tir.

Her şiirinin her sözcüğünde yurdundan söz eder: Damıtılan sözcüklerini bu iş için seçer: Başka iş için değil: Şairdir Kurban. Bir halkı halk yapan şairleridir. Şiirleriyle yaşananı unutulmaz kılanlar. Şiirleriyle geçmişi, gelenekleri, deyişleri canlı tutanlar, yeşertenler...

Her dönem, her acı, her zulüm kendi şiirini yaratır. Her dönem kendi şair(ler)ini: Çünkü acı, zulüm, baskı, işkence, isyan, kavga ve

göç şiire gebedir. Çünkü acı, zulüm, baskı, işkence, isyan, kavga ve göç, şiiri kendi bünyesinde taşır.

Şair şiirini hapisanede büyötmüştür. Ve tutsak, tutsaklıktan şiirleriyle “fırar” etmiştir: Şair çünkü kendi dünyasını kendi içinde, kendinin en derininde yaratan sanatçıdır.

Ahmed Arif’i yakından tanıyan Ümit Fırat, 29 Ekim 2006’da, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde, Ahmet Arif’le dostluğunu anlatırken Şair’in hapislik dönemi konusunda şunları dile getiriyor:

“1952–53 yıllarında hapiste yatarken, kendisinden uzun zamandır haber alamayan Diyarbakır’daki annesi oğlunu merak eder ve kız kardeşlerinden ağabeylerinin durumunu sorar. Önceleri annelerini oyalamayı deneyen kız kardeşleri, bir süre sonra bunu artık başaramazlar ve ağabeylerinin hapiste olduğunu itiraf ederler. Suçunun da komünistlik olduğunu söylerler. Ama bunun ne olduğunu bilmediklerini de eklerler. Annesi bir fırsatını bulup tanıdık bir bakkala gider ve komünistliğin ne olduğunu sorar. Aslında bakkal da komünistlik nedir doğru dürüst bilmemektedir; ama ortalıkta dolaşan sözlerden falan edindiği kadarı ile bunun gizli ve devlete karşı bir iş olduğunu biraz sezgi, biraz algı ile de olsa kavramıştır. Anneye de ‘gizli bir faaliyet işidir, herhalde devlete karşı bir iştir’ açıklamasını yapar. Anne rahatlamıştır; zaten sevgili oğlunun ne kadar dürüst ve kimsenin malında mülkünde gözü olmadığından ve yüz kızartacak bir faaliyetinin olamayacağından emindi. Daha sonra Ahmed’inden haber alıp olmadığını soran komşularına, göğsünü gererek, ‘Oğlum İstanbul’da hapisanededir, suçu da komünistlikmiş’ der. Komünistliğin ne olduğunu merak eden komşularına da ‘devletten gizli mizli yapılan bir iş olduğuna göre, her hal kaçakçılık gibi bir şeydir; namuslu adamdır benim oğlum. Kimsenin malında

mülkünde, namusunda gözü yoktur, kötü bir şey yapmaz benim Ahmed'im.' cevabını verir.”

Abidin Dino ve Güzin Dino'nun Ankaralı yıllarındaki en yakınlarından biri Ahmed Arif'ti. O günlerde Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Güzin'in öğrencisi olan Ahmed Arif “evin çocuğu” gibi istediği zaman eve gidip gelenlerdendi. Yaşar Kemal gibi. Zeki Baştımar gibi.

Ahmed Arif Ankara günlerinde birkaç defa gözaltına alındı. Örneğin 31 Aralık 1949'da, “Patriyot” Hayati (Hayati Tözün), İbrahim Erdem ve Hilmi Artan ile. İhbar üzerine gözaltın alındılar ve aylarca tutuksuz yargılandılar, ilk gözaltı ve dayak faslından sonra.

Ahmed Arif değişik gözaltına alınmalarında gördüğü işkence, dayak ve rezillikleri Abidin'e anlattı. Abidin'in 1950'lerin ortasında Paris'te sergilediği ve ismini “İşkenceler” koyduğu resimlerinde anlatılanlar, yani Abidin'in resimleriyle, çizerek anlattıkları, bunların yansımalarıdır. Paris'teki yakın dostluk, arkadaşlık ve kardeşlik günlerimizde Abidin bunu bana defalarca aktardı, şunu da ekleyerek “Ahmed Arif'in anlattığı işkenceleri unutmak mümkün değildir.” (Abidin'in “işkence” desenleri, daha sonra, toplu olarak bir resimsever tarafından satın alındı ve İnsan Hakları Vakfı'na armağan edildi. Vakıf da bütün desenleri işkence.Torture adı altında güzel bir kitapta topladı. Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Galeri Nev Yayını olan bu eserin yayın tarihi unutulmuş, yanılmıyorsa 1994 olmalı.)

Abidin Dino'nun kitaplığında Ahmet Arif'in o çok sevilen, o çok ünlü şiir kitabı, Hasretinden Prangalar Eskittim vardı: Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 1968. Abidin'le Ankaralı yıllar ve Ahmed Arif üzerine sohbet ettiğimiz bir gün, Abidin bu kitabı çıkardı kitaplığından ve gösterdi : Ahmed Arif birinci sayfasına yazmış şu

satırları ve imzalamış. Tek harfine dokunmadan aktarıyorum:
“Değerli Hocam Prof. Güzin Dino ile sevgili Ağabeyim Abidin
Dino’ya, sevgiyle, saygıyla, onurla... 29 Ocak 1969. Ankara”.
Kitabını neredeyse çıkar çıkmaz postalamış.

Bu kitabın son şiirinin ismidir “Otuzüç Kurşun”, aynen
aktarıyorum:

1.

Bu dağ Mengene dağıdır

Tanyeri atanda Van’da

Bu dağ Nemrut yavrusudur

Tanyeri atanda Nemruda karşı

Bir yanın çığ tutar, Kafkas ufkudur

Bir yanın seccade Acem mülküdür

Doruklarda buzulların salkımı

Firari guvercinler su başlarında

Ve karaca sürüsü,

Keklik takımı...

Yiğitlik inkar gelinmez

Tek’e-tek döğüşte yenilmediler

Bin yıllardan bu yan, bura uşağı

Gel haberi nerden verek
Turna sürüsü değil bu
Gökte yıldız burcu değil
Otuzüç kurşunlu yürek
Otuzuç kan pınarı
Akmaz,
Göl olmuş bu dağda...

2.

Yokuşun dibinden bir tavşan kalktı
Sırtı alaçakır
Karnı sütbeyaz
Garip, ikicanlı, bir dağ tavşanı
Yüreği ağzında öyle zavallı
Tövbeye getirir insanı
Tenhaydı, tenhaydı vakitler
Kusursuz, çırılçıplak bir şafaktı

Baktı otuzüçten biri
Karnında açlığın ağır boşluğu

Saç, sakal bir karış
Yakasında bit,
Baktı kolları vurulu,
Cehennem yürekli bir yiğit,
Bir garip tavşana,
Bir gerilere.

Düştü nazlı filintası aklına,
Yastığı altında küsmüş,
Düştü, Harran ovasından getirdiği tay
Perçemi mavi boncuklu,
Alında akıtma
Üç topuğu ak,
Eşkini hovarda, kıvrak,
Doru, seglavi kısırağı.
Nasıl uçmuşlardı Hozat önünde!

Şimdi, böyle çaresiz ve bağlı,
Böyle arkasında bir soğuk namlu
Bulunmayaydı,
Sığınabilirdi yüceltilere...

Bu dađlar, kardeş dađlar, kadrini bilir,
Evvel Allah bu eller utandırmaz adamı,
Yanan cıgaranın külünü,
Güneşlerde çatal kıvılcımlanan
Engeređin dilini,
İlk atımda uçuran
Usta elleri...

Bu gözler, bir kere bile faka basmadı
Çığ bekleyen boğazların kıyametini
Karlı, yumuşacık hıyanetini
Uçurumların,
Önceden bilen gözleri...
Çaresiz
Vurulacaktı,
Buyruk kesindi,
Gayrı gözlerini kör sürüngenler
Yüređini leş kuşları yesindi...

3.

Vurulmuşum

Dağların kuytuluk bir boğazında

Vakitlerden bir sabah namazında

Yatarım

Kanlı, upuzun...

Vurulmuşum

Düşüm, gecelerden kara

Bir hayra yoranım çıkmaz

Canım alırlar ecelsiz

Sığdıramam kitaplara

Şifre buyurmuş bir paşa

Vurulmuşum hiç sorgusuz, yargısız

Kirvem, hallarımı aynı böyle yaz

Rivayet sanılır belki

Gül memeler değil

Domdom kurşunu

Paramparça ağızımdaki...

4.

Ölüm buyruğunu uyguladılar,
Mavi dağ dumanını
ve uyur-uyanık seher yelini
Kanlara buladılar.
Sonra oracıkta tüfek çattılar
Koynumuzu usul-usul yoklayıp
Aradılar.
Didik-didik ettiler
Kirmanşah dokuması al kuşağımı
Tespihimi, tabakamı alıp gittiler
Hepsi de armağandı Acemelinden...

Kirveyiz, kardeşiz, kanla bağlıyız
Karşiyaka köyleri, obalarıyla
Kız alıp vermişiz yüzyıllar boyu,
Komşuyuz yaka yakaya
Birbirine karışır tavuklarımız
Bilmezlikten değil,
Fıkıralıktan

Pasaporta ısınmamış içimiz
Budur katlimize sebep suçumuz,
Gayrı eşkiyaya çıkar adımız
Kaçakçıya
Soyguncuya
Hayına...

Kirvem hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunu
Paramparça ağızımdaki...

5.

Vurun ulan,
Vurun,
Ben kolay ölmem.
Ocakta küllenmiş közüm,
Karnımda sözüm var

Haldan bilene.

Babam gözlerini verdi Urfa önünde

Üç de kardaşını

Üç nazlı selvi,

Ömrüne doymamış üç dağ parçası.

Burçlardan, tepelerden, minarelerden

Kirve, hısım, dağların çocukları

Fransız Kuşatmasına karşı koyanda

Bıyıkları yeni terlemiş daha

Benim küçük dayım Nazif

Yakışıklı,

Hafif,

İyi süvari

Vurun kardaş demiş

Namus günüdür

Ve şaha kaldırmış atını.

Kirvem hallarımı aynı böyle yaz

Rivayet sanılır belki

Gül memeler değil

Domdom kurşunu

Paramparça ağzımdaki...”

Budur işte Ahmed Arif. Şair Baba. Taih ve ortak hafıza.

“Lo biz seni hapislerde sevdik... Biz seni sürgünlerde...” başlığı altında Ahmed Arif’e özel bir dosya ayıran Esmer dergisinin Haziran 2005 tarihli sayısında, Ahmed Arif hayatını Ferzende Kaya’ya anlatıyor ve bir yerde aynen şunları dile getiriyor: Birçok hapislik dönemlerinden sonra, “Sürünmeye başladım. Birçok işe girip çıktım. Bir ara Abidin Dino bir iş ayarladı, fotokopi işi, onu yaptım. Sonra kömür dağıtımında çalıştım. 16 lira alıyordum, ama hangi işe girsem polis peşimdeydi, beni kovduruyolardı...”

Ahmet Arif daha sonra 1951’de İstanbul’da “48 kişinin tutuklandığı davada” tekrar içeriye alındı : “Dokuz gün dokuz gece dövdüler...”

Sonra Ekim 1951’de İstanbul’da başlatılan Türkiye Komünist Partisi (TKP) tutuklamalarını izleyen ve Eylül 1952’de Ankara’da başlatılan TKP tutuklanmalarında gözaltına alındı. Önce Ankara’da uzun bir tutukluluk dönemi geçirdi, sonra İstanbul’a “transferi” ve Sansaryan Han’da işkence ve bin bir türlü rezillik...

Ahmed Arif’in Ankara’da anlattıkları ve bizzat Abidin Dino’nun da bir süre yaşadıkları Paris nam kentte, ikinci başkentte, başabela kentte zamanı gelince resimlere, desenlere yansıdı. Bunların daha sonra yeniden sergilenmesi hem Abidin Dino’yu, hem Ahmed Arif’i, hem de bütün dost ve arkadaşlarını anmak için bir vesile oldu. O günleri, o işkence, o gözaltı furyalarını bir daha asla yaşamamak umudumuzu tazelemek için.

“Hasretinden Prangalar Eskittim”de şöyle diyor Ahmed Arif:

“Seni, anlatabilmek seni.

İyi çocuklara, kahramanlara.

Seni anlatabilmek seni,

Namussuza, halden bilmeze,

Kahpe yalana.

Ard-arda kaç zemheri,

Kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu.

Dışarda gürül-gürül akan bir dünya...

Bir ben uyumadım,

Kaç leylim bahar,

Hasretinden prangalar eskittim.

Saçlarına kan gülleri takayım,

Bir o yana

Bir bu yana...

Seni bağırabilsem seni,

Dipsiz kuyulara,

Akan yıldıza,

Bir kibrit çöpüne varana,

Okyanusun en ıssız dalgasına

Düşmüş bir kibrit çöpüne.

Yitirmiş tılsımını ilk sevmelerin,

Yitirmiş öpücükleri,

Payı yok, apansız inen akşamlardan,

Bir kadeh, bir cigara, dalıp gidene,

Seni anlatabilsem seni...

Yokluğun, Cehennemın öbür adıdır

Üşüyorum, kapama gözlerini..."

Ahmed Arif'in kadim dostu Ümit Fırat'a sözü bırakıyorum burada:

"Refik Durbaş, 1 Mayıs 1990 gösterilerinde yaralanan Gülay Beceren isimli genç bir üniversiteli ile hastanede küçük bir söyleşi yapmıştı. Felçli olarak hastanede ölüm kalım mücadelesi veren Gülay'ın başucunda 'Hasretinden Prangalar Eskittim' kitabı vardı ve bu, Ahmed ağabeyi çok etkileyip duygulandırmıştı. Gülay Beceren'i hastanede ziyaret etmek ve kitabını imzalamak için İstanbul'a gelmek istediğini söyledi. Arkadaşlar da bu vesileyle Cumhuriyet Kitap Kulübü'nde bir imza günü düzenleyip İstanbul'a gelmesine ayrı bir vesile daha yarattılar. Çok yağmurlu bir günde Cumhuriyet'ten Esat Pala kendisini havaalanında karşılayıp Çağaloğlu'na getirdi. Oradan hep birlikte Çapa Tıp Fakültesi Hastanesinde yatan Gülay Beceren'i ziyarete gittik. Orada Gülay'ın başucunda durup elini tuttu ve bir şiirini okudu. Bildik bir şiiriydi, ama sanki ben ilk kez dinliyormuş gibi bir heyecana kapılıp

duygulanmışım; şiir bittiğinde hastane odasında bulunan hepimizin gözlerinden yaşlar süzülüyordu.”

“DİYARBEKİR KALESİNDEN NOTLAR

VE

ADİLOŞ BEBENİN NİNNİSİ

1.

Varamaz elim

Ayvasına, narına can dayanamazken,

Kırar boynumu yürürüm.

Kurdun, kuşun bileceği hal değil,

Sormayın hiç

Laaaaal...

Kara ferman çıkadursun yollara,

Yarin bahçesi tarumar,

Kan eder perçem

Olançası bir tutam can,

Kadasına, belasına sunduğum,

Ben öleydim loooy...

Elim boş,

Ayađım pusu.
Bir ben bileceđim oysa
Ne afat sevdim.
Bir de ađzı var dili yok
Diyarbakir Kalesi...

2.

Açar,
Kan kırmızı yediverenler
Ve kar yağar bir yandan,
Savrulur Karacadađ,
Savrulur zozan...
Bak, bıyığım buz tuttu,
Üşüyorum da
Zemheri de uzadıkça uzadı,
Seni, baharmışın gibi düşünüyorum,
Seni, Diyarbakir gibi,
Nelere, nelere baskın gelmez ki
Seni düşünmenin tadı...

3.

Hamravat suyu dondu,
Diclede dört parmak buz,
Biz kuyudan işliyoruz kaba-kacağa,
Çayı kardan demliyoruz.
Anam sır gibi saklar siyatığını,
'Yel' der, 'Baharın geçer'.
Bacım, ikicanlı, ağır,
Güzel kızdır, bilirsin.
İlki bu, bir yandan saklı utanır
Ve bir yandan korkar
Ölürüm deyi.
Bir can daha çoğalacağız bu kış.
Bebeğim, neremde saklayım seni?
Hoş gelir,
Safa gelir,
Ahmed Arif'in yeğeni...

4.

Doğdun,
Üç gün aç tuttuk
Üç gün meme vermedik sana
Adiloş Bebeim,
Hasta düşmeyesin diye,
Töremiz böyle diye,
Saldır şimdi memeye,
Saldır da büyü...
Bunlar,
Engerekler ve çıyanlardır,
Bunlar,
Aşımıza, ekmeğimize
Göz koyanlardır,
Tanı bunları,
Tanı da büyü...
Bu, namustur
Künyemize kazınmış,
Bu da sabır,
Ağulardan süzölmüş.
Sarıl bunlara
Sarıl da büyü..."

ENTERNASYONAL (L'Internationale) ŞİİRİ/ TÜRKÜSÜ/ MARŞI

“Cellâtların döktükleri kan
Kendilerini boğacak
Bu kan denizinin ufkundan
Kızıl bir güneş doğacak.
Bu kavga en sonuncu
kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur
insanlık.”

Yüzotuzikisini aştı ve
yüzünde tek kırışık yok.

Yüzotuzikisini aştı ve tek yorgunluk işareti vermiyor. Ve hala vicdanlarımıza, gönüllerimize, beyinlerimize ve özetle kardeşlerimiz “içimizdeki bize” ilk günün çöşkusuyla hitap ediyor.

Daha önceki dönemleri saymasak bile 19. yüzyıldan bu yana daha örgütlü ve daha düzenli bir biçimde savaş belasıyla mücadele ediyor. Ve bu mücadelede Enternasyonal’in de önemli bir yeri var.

Sadece bu kadar da değil: Emekçilerin sömürülmesine, kadın, erkek ve çocuk işçilerin, sanayide ve tarımda ve hizmet sektöründe ahlaksızca ezilmelerine başkaldırıdır Enternasyonal.

23 Temmuz 1888'de Fransa'da, Lille kentinde ilk kez okunuşundan bu yana tamı tamamına 132 yıl geçti ama bu şiir, bu türkü, bu marş gücünden ve etkisinden, güncelliğinden, güzelliğinden ve yiğitliğinden hiç bir şey, evet hiç bir şey yitirmedi :

Hem en sıkı ve en sahici biçimde barışçıldır Enternasyonal: Bütün savaflara ve silah satıcılarına karşıdır. Hem de sıkılı yumruklarıyla yürüyen, gösterilerde, toplantılarda, grevlerde ve binbir tür eylemlerinde ve dayanışmalarda hem kendilerini hem de sınıfdaşlarını savunan emekçilerin, kadın, erkek ve çocukların gür sesidir Enternasyonal.

Evet, içimizin, beynimizin ve kalbimizin derinliklerine hitap ediyor Enternasyonal: Bugünlerimiz ve yarınlarımız için.

Enternasyonal'ın 120. yıldönümü vesilesiyle Mayıs 1992'de Mülkiyeliler Birliği Dergisi'nde yayınlanan, hemen o günlerde ve daha sonra birçok sitede okuyucuya sunulan "Enternasyonal (L'Internationale) Türküsü / Şiiri / Marşı 120 Yaşında" başlıklı makalemi yeniden okuyup, kimi düzelti ve minik birkaç ek yaptıktan sonra, buraya almak istiyorum.

Makaleye Enternasyonal'ın Fransızca olarak ilk yazıldığı biçimiyle şiirini sunarak başlıyorum.

Sonra Enternasyonal'ın marş olarak bütün ülkelerin emekçileri ve işçilerince seslendirilişinin Türkçesini.

Enternasyonal (Fransızcası)

Enternasyonal'ın 1870'de yazılan ilk şekli şudur :

"C'est la lutte finale.

Groupons-nous et demain

L'Internationale

Sera le genre humain.
Debout! l'âme du prolétaire!
Travailleurs, groupons-nous enfin.
Debout! les damnés de la terre!
Debout! les forçats de la faim!
Pour vaincre la misère et l'ombre
Foule esclave, debout! Debout!
C'est nous le droit, c'est nous le nombre:
Nous qui n'étions rien, soyons tout.
Il n'est pas de sauveur suprême:
Ni dieu, ni César, ni tribun.
Travailleurs sauvons-nous nous-mêmes:
Travaillons au Salut Commun.
Pour que les voleurs rendent gorge,
Pour tirer l'esprit du cachot,
Allumons notre grande forge!
Battons le fer quand il est chaud!
Les Rois nous saoulaient de fumée,
Paix entre nous! guerre aux tyrans!
Appliquons la grève aux armées,
Crosse en l'air! et rompons les rangs!

Bandit, prince, exploiteur ou prêtre
Qui vit de l'homme est un criminel;
Notre ennemi c'est notre maître:
Voilà le mot d'ordre éternel.
L'engrenage encore va nous tordre:
Le Capital est triomphant;
La mitrailleuse fait de l'ordre
En hachant la femme et l'enfant
L'Usure folle en ses colères,
Sur nos cadavres calcinés,
Soudée à la grève des Salaires
La grève des assassinés.
Ouvriers, paysans, nous sommes
Le grand parti des travailleurs.
La terre n'appartient qu'aux hommes.
L'oisif ira loger ailleurs.
C'est de nos chairs qu'ils se repaissent!
Si les corbeaux, si les vautours,
Un de ces matins disparaissent?
La terre tournera toujours.
Qu'enfin le passé s'engloutisse!

Qu'un genre humain transfiguré
Sous le ciel clair de la Justice
Mûrisse avec l'épi doré!
Ne crains plus les nids de chenilles
Qui gâtaient l'arbre et ses produits.
Travail étends sur nos familles
Tes rameaux tout rouges de fruits.
C'est la lutte finale.
Groupons-nous et demain
L'Internationale
Sera le genre humain."

Enternasyonal (Türkçesi)

"Uyan artık uykudan uyan
Uyan esirler dünyası
Zulme karşı hıncımız volkan
Bu ölüm dirim kavgası
Yıkılım bu köhne düzeni
Bir başka alem isteriz
Bizi hiçe sayanlar bilsin
Bundan sonra herşey biziz

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur insanlık
Tanrı, paşa, bey, ağa, sultan
Nasıl bizleri kurtarır
Bizi kurtaracak olan
Kendi kollarımızdır
Yükselt kurtuluş bayrağını
Zulmü rüzgârlara savur
Körükle devrim ocağını
Tavı gelen demire vur
Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur insanlık
Hem fabrikalar, hem de toprak
Herşey emekçinin malı
Tufeyliye tanımayız hak
Dünya emeğin olmalı
Cellâtların döktükleri kan
Kendilerini boğacak
Bu kan denizinin ufkundan
Kızıl bir güneş doğacak
Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık

Enternasyonalle kurtulur insanlık.”

Enternasyonal’in sözlerini bir Fransız işçi, Eugène Pottier, 1870’de yazdı. Bestelenmesi ise 1888’de yine bir Fransız işçinin, Pierre Degeyter’in eseridir. Enternasyonal marşı ilk kez 23 Temmuz 1888’de Fransa’nın Lille kentinde söylendi. Enternasyonal’in serüveni birçok açıdan ilgi çekici:

Pottier kimdi ve niçin böyle bir şiir yazma ihtiyacını duydu?

Degeyter niçin besteledi?

İlk kez nasıl ve neden söylendi?

Kısa sürede milyonlarca sosyalist, komünist ve ilerici işçinin marşı biçimine dönüşmesinin sırrı nedir?

Burjuvaziyi korkuturken işçi kitlelerine ve militanlarına nasıl cesaret kaynağı ve umut ışığı oldu?

Yazan : Eugène Pottier

Enternasyonal’in sözlerini Eugène Pottier yazdı. Pottier (1816-1887) dönemine şair, siyasetçi ve halk adamı olarak damgasını vuran bir militan. 4 Ekim 1816’da Paris’te mütevazı bir sandık yapımcısı zanatkârın oğlu olarak dünyaya geldi. Babası O’nu oniki yaşında okuldan alıp, yanında çırak yapmak istedi. Fakat Eugène baba mesleğinden hoşlanmadığı için kağıt işçiliğini tercih etti.

Tam anlamıyla halk adamı olan Pottier gerçek bir autodidacte: Boş zamanlarını okumaya, özellikle de Pierre Jean de Béranger’nin türkülerini ezberlemeye ayırıyor. Béranger başkaldıran, isyancı türküleriyle tanınıyor : “Le peuple, c’est ma muse” (Halk benim ilham kaynağımdır) diyen Béranger genç Pottier’yi etkiliyor.

Ve o da yazmaya başlıyor. Pottier ilk türküsünü 1830 ihtilali sırasında kaleme alıyor: Vive La Liberté (Yaşasın özgürlük).

Türküsünde Babeuf ve Fournier'nin etkisi görülüyor. Pottier ana babasının bonapartist ve dinci inançlarını yadsıyıp, din tanımayan sosyalizmi benimsemiştir artık. Kralın, krallığın, dinin, dinsel ahlâkın ve din adamlarının halk türkülerinde "tiye" alındığı bu yıllarda Pottier de kervana katılıyor. Alaycı ve eleştirci türkülerini, mahallesinin işçi, zanatkâr, küçük dükkan sahiplerinin toplanıp sohbet ettiği küçük kahvelerde söylüyor. Edebi ve bohem bir yaşam sürdürüyor. Bu yıllarda kahveler sivil toplumun en önemli unsuru, en birinci muhalif mekânlardır. Kahvelerde yapılan söyleşiler ve içkili toplantılar, halk türkü ve şiirleri ile onların elden ele dolaşan örnekleri iktidarların en çok korktuğu propaganda araçlarıdır. Bu tür kahveler işçi örgüt, birlik ve sendikalarının toplantı yaptığı yerlerdir. Haftanın belli günlerinde doktor muayenesi yine bu kahvelerde yapılıyordu.

Şubat 1848 ihtilaline isyancılar yanında, aktif olarak katılan Pottier, Haziran'da kurşuna dizilmekten kılpayı kurtuluyor. 2 Aralık 1851'deki hükümet darbesinden sonra Cumhuriyet'in rövanşı alacağından emin Qui la vengera? (O'nun intikamını kim alacak?) isimli şiirini yazdı. (I)

Değişik birçok işe girip çıktıktan sonra resim yapmayı öğrenip Paris'in kumaş üzerine en iyi resim yapan ressamlarından biri olduktan sonra, 1867'de La Chambre Syndicale des Ateliers de Dessin'i (Resim Atölyeleri Sendika Odası) kurdu. Sendikacılık ve enternasyonalizm öncülerinden olan Pottier, sendikası ile Nisan 1870'de I. Enternasyonal'e (Association Internationale des Travaileurs. Çalışanlar/ İşçiler Uluslararası Derneği) katılıyor.

İmparatorluğun düşüşü, Cumhuriyetin 4 Eylül 1870'de ilânı ve savaşı sürmesi üzerine, Pottier, Cumhuriyet'in kurtarılması ve savunulması için ulusal muhafız birliğinde astsubay olarak görev alıyor.

Enternasyonal marşının yazılış tarihi uzun süre efsanevi bir havaya büründürüldü. Kimi, Pottier'nin şiirini Komüncülerin insafsızca katledildiği “Kanlı Hafta” (22-28 Mayıs 1871) sırasında ve saklandığı çatı katında yazdığını öne sürdü. Efsanevi ve mitik öykünün bizzat Pottier tarafından canlı tutulduğu bile yazıldı. (2) Ama bugün, tarihi gerçekler ışığında, şiirin ilk versiyonunun, 3. Napolyo'nun Sedan'da Prusya ordusu önünde yenik düştüğü ve Fransa'da Cumhuriyet'in ilân edildiği 4 Eylül 1870'in ertesi günü yazıldığı biliniyor. Gerçek ve inanmış bir cumhuriyetçi olan Pottier coşkusunu Enternasyonal şiiri ile dile getiriyordu. İlk versiyondan sonra şiir birkaç kez, özellikle de 1876-1877'de, Pottier ABD'de siyasi mülteci iken, değişikliklere uğradı. (3)

Enternasyonal'in gücü, döneminin Fransız ve uluslararası proletaryasının ana konularını ve belli başlı isteklerini, günün diliyle şiirleştirmesinden kaynaklanıyor.

18 Mart 1871'de Paris'te Komün ilânı üzerine, Pottier, 2. arrondissement (ilçe) temsilcisi olarak Paris 20 Arrondissements Cumhuriyetçi Merkez Komitesi üyesidir. Böylece Komün'e aktif bir biçimde katılıyor. “Çağdaş sanatın ihtiyaçlarını, yollarını ve geleceğini” saptamak görevini üstlenen Le Fédération des Artistes (Sanatçılar Federasyonu) bünyesinde yaratıcı ve yöneticilerinden biri olarak da çalışıyor. Komün'ün son gününe dek 2. arrondissement belediyesinin işleriyle düzenli bir biçimde uğraşiyor. Barikatlarda Komün'ü savunuyor. 25 ile 30 bin Komün taraftarının hunharca öldürüldüğü “Kanlı Hafta” katliamından mucize eseri kurtulan Pottier önce İngiltere'ye sığınyor. Daha sonra ABD'de sürgün hayatı yaşıyor. Komün ve komüncülerin katliamı birçok şiirine konu oldu: Le Mur Voilé (Lekeli Duvar), Le Monument des Fédérés (Federeler Anıtı) gibi. (4)

Birçok sürgün ve siyasi sığınmacı Komün taraftarı gibi Pottier de, 17 Mayıs 1873'te, gıyabında ölüme mahkum edildi. Zor, sıkıntılı ve dertli sürgün yıllarında ABD işçi hareketiyle ilişki kurdu. Komün'den çıkarılması gereken dersleri, Komün'ün başarısızlık neden ve sonuçlarını anlattı. ABD Sosyalist Parti kurucuları arasında yer aldı.

1880 affından sonra, birçok Komün taraftarı gibi, Paris'e döndü: Pottier o günlerde yarı felç, yoksul ve artık hiç kimsenin tanımadığı yaşlı bir "eski tüfek"di.

1883'te Lise Chansonnière (Türkü Yarışması) tarafından düzenlenen yarışmaya katıldı. 300 aday arasında birinci seçildi. Böylece Fransa'ya dönüşü duyuldu. Yeni şiirleri tanıdıkları, bu arada müzisyen, besteci ve türkücü Gustave Nadaud tarafından ilgi ve beğeniyle karşılandı.

Bu dönemde Pottier, Jules Guesde ve Paul Lafargue'in Le Socialiste gazetesine katkıda bulunuyor. Onların Parti Ouvrier Français (Fransız İşçi Partisi)'nin kurulması ve geliştirilmesi çabalarına yardımcı oluyor. Şiirleri dost ve tanıdıklarının yardımı ile 1887'de Chants Révolutionnaires (Devrimci Türküler) adıyla yayınlanıyor.

Enternasyonal'in de yer aldığı bu derlemenin 1908 ve 1937'de yeni baskıları yapıldı. 1908 baskısının önsözünü Jean Jaurès, Edouard Vaillant ve Jean Allemane kaleme aldılar.

Eugène Pottier, 6 Kasım 1887'de Paris'te Lariboisière Hastanesinde hayata gözlerini kapadı.

Cenazesi 9 Kasım'da binlerce kişinin katılımıyla kaldırıldı : "Yaşasın Komün!" sloganlarıyla ve yer yer polisle çatışmalarla topluluk cenazesini Père-Lachaise mezarlığına getirdi. Duvarı dibinde

Komüncülerin katledildiği, Komüncüler mezarlığı bir devrimciyi daha kabul ediyordu.

Pottier öldüğünde Enternasyonal henüz bestelenmemişti. (5)

Besteleyen : Pierre Degeyter

Fransa'nın kuzeyindeki Lille kenti 19. yüzyılın dokuma ve maden merkezlerinden en önemlisi, belki de en başta geleniydi. İşçi yoğun kent, sosyalizmin kalesidir. (6)

Vignette sokağındaki A La Liberte (Özgürlüğe), kahvehanesi her pazar sosyalistlerin ve sosyalist işçilerin toplandığı, söyleştiği, tartıştığı, okuyup-yazdığı ve eğlendiği bir yerdir. Aynı kahvehanede Fransız İşçi Partisi'nin (7) kurduğu Lyre des Travailleurs (Çalışanlar Korosu) provalarını yapıyor. İşte bu koronun üç üyesi, yani bir süre sonra Lille'in belediye başkanı ve milletvekili seçilecek olan Gustav Delory (8) ile Pierre ve kardeşi Alphonse Degeyter (9) Enternasyonal'in işçi marşı olarak düzenlenmesinde önemli roller oynuyorlar.

Gustave Delory o sıralarda yapacağı "seçim kampanyasına uygun bir marş" ararken, 1888'de, Paris'te, bir yıl önce ölen Pottier'nin Chants Révolutionnaires isimli kitabındaki L'Internationale şiirine tutuluyor. Kitabı alıp, Lille'e dönüyor. Ve hayran olduğu bu şiiri bestelemek istiyor. Yetenekli bir besteci arıyor. Pierre Degeyter işi üstleniyor, 15 Temmuz 1888'de. Birkaç gün, daha doğrusu gündüzleri Fives-Lille fabrikasında çalıştığı için birkaç gece metin üzerinde kafa yoran Pierre Degeyter bu işi kotarıyor.

Ve 23 Temmuz 1888'de Lille'de Saint-Sauveur mahallesinin yukarıda bahsettiğim, popüler küçük kahvesinde, Gazete Satıcıları Sendikasının (La Chambre Syndicale des Marchands de Journaux) bir toplantısında Enternasyonal marşı ilk kez İşçi Korosu tarafından söylendi. Ancak herkes marşı beğenmedi. İşçilerin pek

çoğu Büyük Fransız Devrimi'nden gelen La Carmagnole ile ilk kez 10 Ağustos 1792'de söylenen ve 14 Temmuz 1795'te Fransa'nın "ulusal marşı" olarak benimsenen La Marseillaise gibi marşları tercih ediyordu. Ama her şeye karşın Fransız İşçi Partisi Lille yönetimi Enternasyonal marşının bilinmesi, tanınması, yayılması ve ezberlenmesi için basılı altı bin örneğini dağıtıyor.

Bestecisinin işinden atılmasına yol açan ve ilk yıllarında sadece Lille ve çevresindeki devrimci işçilerce bilinen Enternasyonal tam sekiz yıl sonra sihirli bir biçimde bir mücadele marşına dönüştü. İşte öyküsü:

Gustave Delory'nin Lille belediye başkanı seçilmesinden sonra, Fransız İşçi Partisi 14. ulusal kongresini Lille'de yapıyor. Fransa'nın dört bucağından gelen delegeler yanında W. Liebknecht'in de aralarında bulunduğu Almanya Sosyaldemokratları, Avusturyalılar, İspanyollar, Rumenler de kongreye katılıyorlar. 23 Temmuz 1896'da Kongrenin sonuçlanması vesilesiyle düzenlenen dostluk gösteri ve yürüyüşü milliyetçi, tutucu ve dincilerce engellenmek isteniyor. Saldırıya sosyalistlerin yanıtı topluca okunan Enternasyonal marşıdır. Sosyalistler bile marşın söylenişi sırasındaki kendiliğindencilığe şaşırıyorlar. Ve işte böylece Enternasyonal marş olarak, işçilerin ve sosyalistlerin marşı olarak artık Tarihe geçmiştir. Nitekim ertesi günkü Le Reveil du Nord gazetesi "La Marseillaise'in L'Internationale tarafından" alt edildiğini yazdı.

Üç yıl sonra 3-8 Aralık 1889'da Paris'te Japy Salonunda "Fransız sosyalist örgütleri genel kongresi" adı altında işçi hareketi içindeki bütün eğilimleri bir araya getirmek ve birliği sağlamak amacıyla bir toplantı yapıldı. Kongre sonunda delegeler hep bir ağızdan Enternasyonal'i söylediler.

Enternasyonal artık işçi grevlerinde, gösteri ve yürüyüşlerinde de söyleniyor: Örneğin 14 Haziran 1903'te Nantes'daki işçi gösterisinde, Longwy'de madenciler grevinde, Fressenneville'de anahtar fabrikası işçileri grevinde (3 Nisan-30 Ağustos 1906).

CGT'nin (Confédération Générale du Travail. Genel İş Konfederasyonu. O günkü en önemli işçi sendikaları konfederasyonu) ünlü 1906 Amiens Kongresinde Enternasyonal söylendi.

Uluslararası düzeyde de Enternasyonal gittikçe tanınıyor. 1900'de Paris'te toplanan Uluslararası Sosyalist Kongrede Fransız delegeler birkaç kez Enternasyonal'i söylüyorlar.

7 Şubat 1904'te Brüksel'li sosyalistler Uluslararası Sosyalist Büro toplantısı sonrasında Enternasyonal ve yaratıcıları adına özel bir şenlik düzenliyorlar. Pierre Degeyter tribünden izliyor.

28 Ağustos-3 Eylül 1910'da Kopengah'da yapılan Uluslararası Kongrede Uluslararası Sosyalist Büro Genel Sekreteri Belçikalı Camille Huysman'ın kararıyla Enternasyonal 500 müzisyen ve koro sanatçısı tarafından söyleniyor. Ve delegeler ayakta alkışlıyorlar.

Birçok ülkede olduğu gibi Fransa'da da 1920'de sosyalist hareket ikiye bölünüyor: Çoğunluk Fransız Komünist Partisi'ni (FKP) kuruyor, azınlık Sosyalist Parti'yi. Bir süre sonra Gustave Delory ve Pierre Degeyter'in kardeşi Alphonse, Enternasyonal'in Pierre tarafından değil, Alphonse tarafından bestelendiğini iddia ediyorlar. Amaçları FKP üyesi olan Pierre'e bunu pahalıya ödetmek. Siyasi ve mali mülahazalarla ortaya atılan bu iddia mahkemelerde yıllarca süren dava sonucunda Pierre Degeyter lehine sonuçlanıyor. Zaten Alphonse Degeyter, daha sonra kardeşine yazdığı bir mektupta bu işe Delory tarafından teşvik edildiğini belirtip, özür diledi.

Enternasyonal ilk okunuşundan otuz yıl kadar sonra dünya işçilerinin dillerinden düşmez oluyor.

Bu arada SSCB 1917 ile 1941 arasında Enternasyonal’i “ulusal marş” olarak kabul etti. (10)

Pierre Degeyter Komünist Enternasyonal’in Moskova’da 17 Temmuz- 1 Eylül 1928’de yapılan 6. Kongresine katılıyor, delegeler besteciye büyük bir sevgi ve ilgi gösteriyorlar. Marş büyük bir orkestra tarafından çalınıyor.

84 yaşında 26 Eylül 1932’de Paris’in hemen kuzey bitişiğindeki Saint-Denis’de vefat eden Pierre Degeyter için 50 bin kişinin katıldığı büyük bir cenaze töreni yapıldı. Le Front Populaire’in (Halk Cephesi) 1936’daki zaferini muştulayan bu cenaze töreni tarihi bir öneme de sahip oldu böylece. O gün sosyalist ve komünistler ayrılıklarını unutup birlikte yürüdüler çünkü ve bu birlik Halk Cephesi’ni muştuluyordu.

Pierre Degeyter’in anısı Saint-Denis Müzesi’nde yaşatılıyor.

Enternasyonal yoluna devam etti: İspanya iç savaşında Cumhuriyetçileri desteklemeye koşan uluslararası gönüllü birliklerin marşı Enternasyonaldir. Sendika genel kurullarında, 1 Mayıslarda, işçi toplantılarında Enternasyonal dillerdedir.

L'INTERNATIONALE

Musique de Degeyer

Paroles d'Eugène Pottier

Marche *p*

De - bout, les damnés de la ter - re De -
- bout, les forçats de la faim. La rai-son, lonne en son cra-
- le - ra, c'est l'é- rup- tion, de la fin. Du pas- sé,
çaisons ta- ble ra - se, Foule es- - clave, de - bout, de -
- bout! Le mon- de va chan- ger, de bas en
mes rier, Soy- ons tout, C'est la lut- le fi - na -
- le. Grou-pons-nous, et de- main l'in- ter - na - lia -
na - le se- ra le genre hu- main C'est la lut-
- te fi- na - le. Grou-pons-nous et de- main l'in- ter-
- na- tio- na - a - Je se- ra le genre hu- main

LEON DEGEYER. A. COPPIN.

NOTLAR

(1) Bk. Jacques Estager ve Georges Bossi, L'Internationale 1888-1988, Messidor-Éditions Sociales, Paris, 1988. Bu kitap Enternasyonal'in 100. yıldönümü vesilesiyle Fransız Komünist Partisi'ne (FKP'ye) yakınlığı bilinen adı geçen yayınevinde yayınlandı. Enternasyonal'in 100. yıldönümü, 1988'de oldukça mütevazı bir biçimde kutlandı. 18 Haziran 1988'de Doğu Berlin'de bir tören yapıldı. (Bk. Le Monde, 31 Temmuz-1 Ağustos 1988). Lille belediye başkanı, eski başbakanlardan, o günlerde milletvekili, ve Sosyalist Parti Genel Sekreteri Pierre Mauroy, Enternasyonal'in anısına Lille'de bir anıt yaptırılacağını açıkladı. Yine Lille'de kimi kültürel faaliyetler düzenlendi. Alman televizyonu marşın tarihine ilişkin bir televizyon filmi çekti.

(2) Estager-Bossi, s.49.

(3) Ayrıntılı bilgi için bk. a.g.k., s. 49-60. Bu konuda kesin bulgular toplumsal türkü tarihçisi Pierre Brochon'a aittir, yazarın şu kitabına bk. Florilège de la chanson révolutionnaire. Hier et demain, Paris, 1978.

(4) Bk. Estager-Bossi, s. 23-41.

(5) Eugene Pottier ismi bir süre sonra Enternasyonal'in kazandığı ünle daha çok tanındı. Uluslararası bir boyut kazandı. Ailesi kuşaktan kuşağa anısını yaşattı. Nitekim Enternasyonal'in 100. yıldönümü için 1988'de Pottier'nin 85 yaşındaki torunu Bayan Marguerite Eckert ile görüşen gazeteci Pascali Robert-Diard "Marguerite'in ailesinde sosyalizm inançtan öte, bir ödevdir." diye yazdı. Bk. "Les cents ans de l'hymne révolutionnaire: La gardienne de L'Internationale", Le Monde, 31 Temmuz-1 Ağustos 1988.

(6) Dün olduğu gibi bugün de durum aynıdır. 1981-1983 arasında Sol Birlik hükümetinin Başbakanlığı'nı yapan, Mayıs 1988'den

itibaren uzun süre Sosyalist Parti Genel Sekreterliğini yürüten Pierre Mauroy yıllarca hem Lille belediye başkanıydı hem de milletvekili. Bugün Lille Belediye Başkanı Sosyalist Parti'nin en önemli isimlerinden Bayan Martine Aubry'dir. Bütün bunlar bu kentin ve bölgesinin günümüzde bile Sol'un kalesi, kalelerinden biri olduğunun göstergeleridir.

(7) Jules Guesde (1845-1922), 1877'den başlayarak L'Egalité (Eşitlik) isimli gazetesi aracılığıyla Marks ve Engels'in fikirlerinin Fransa'da yayılmasına katkıda bulunuyor. Eylül 1882'de Le Parti Ouvrier Français kuruluyor. Aynı yıl Jules Guesde Fransa'nın kuzeyindeki işçi yoğun sanayi merkezlerinde propaganda gezilerine başlıyor. Ve kısa süre içinde işçi sınıfı sosyalizme katılıyor, grev, gösteri vb. eylemlerinde sosyalist fikirleri dile getiriyor. Ve partide örgütleniyor. Bu bağlamda Lille kenti Gustave Delory önderliğinde sosyalizmin kalelerinden birine dönüşüyor.

(8) Gustave Delory (1857-1927), 1896'da Lille'in ilk sosyalist belediye başkanı seçildi. Bu görevi 1904'e dek götürdü. 1909'da yeniden belediye başkanlığına getirildi. Bu kez 1925'e kadar görevde kaldı. İşçi kökenli olan Delory, 1902'den 1925'e milletvekili olarak Meclis'te sosyalizmi savundu. 1920'de Tours Kongresindeki bölünmede, daha sonra Sosyalist Partisine dönüşecek olan S.F.I.O. (Section Française de L'Internationale Ouvriere. İşçi Enternasyonalı Fransız Seksiyonu) içinde kalmayı tercih etti.

(9) Degeyter ismini dönemin gazeteleri de Geyter biçiminde iki ayrı sözcük olarak yazıyorlar: Bk. örneğin L'Emancipation, 1 Ekim 1932. Son yıllarda ise Degeyter yazım biçimi kullanılıyor. 8 Ekim 1848'de Gand'da doğan Pierre Degeyter, Lille'de Fives fabrikasında 7 yaşında dokuma işçisi olarak çalışmak zorunda kalıyor. Yoksulluktan. 1841 tarihli "Çocukların Çalıştırılmasını

Düzenleyen Kanun”un uygulanmadığının çarpıcı bir örneği olan bu durum sadece Pierre’le sınırlı değildi. O yıllarda binlerce, onbinlerce çocuk, çok düşük bir ücretle (örneğin 10 centimes) günde 9-10 saat çalıştırılıyorlardı. Flaman ve çok çocuklu bir ailenin üyesi olarak Pierre yoksulluğu, kötü ve zor yaşam koşullarını çocukluğundan itibaren tanıdı. Daha ayrıntılı bilgi için bk. Estager-Bossi, s.9, 92 vd.

(10) Yukarıda belirttiğim Le Monde gazetesinde değişik iki yazıda birer kez 1917-1941 tarihleri verilirken, Estager ve Bossi 1917-1947 tarihlerini ileri sürüyor.

M. ŞEHMUS GÜZEL

ŐAIRLERİM.İKİ

ekitap.ayorum.com